

П.П. Мельничук, д.т.н., проф.**В.Ю. Лоєв, к.т.н., проф.***Житомирський державний технологічний університет***ВАГОМІСТЬ СУПРОВОДЖЕННЯ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ПАТЕНТУВАННЯМ ОБ'ЄКТІВ ПРОМИСЛОВОЇ ВЛАСНОСТІ**

Стаття призначена для обговорення проблеми оцінки результатів фундаментальних і прикладних досліджень, а також врахуванню патентів на винаходи в обов'язковій кількості публікацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата технічних наук.

Ключові слова: патенти на винаходи; оцінка результатів наукових досліджень; видатні вчені.

Одним з головних висновків, зроблених з аналізу інноваційної діяльності у світі, є наступний [1]:

«Багато країн ведуть політику, спрямовану на використання результатів ДЕРЖАВНИХ досліджень для інновацій, одним з елементів якої є стимулювання патентної діяльності в університетах і державних дослідних організаціях, подальша комерційна розробка їх винаходів».

Згідно з книгою 4 Цивільного кодексу України, винахід має відповідати трьом вимогам:

- мати всесвітню новизну (відомості про цей винахід не стали загальнодоступними у світі до дати подання заявки до Установи);
- мати винахідницький рівень (для фахівця він не є очевидним, тобто не впливає явно із рівня техніки);
- бути промислово придатним (його може бути використано у промисловості або в іншій сфері діяльності).

Наведені вимоги підкреслюють унікальність кожного винаходу, підтверджену спеціалізованою Установою (Український інститут промислової власності), яка підпорядкована Державній службі інтелектуальної власності.

Винахідницький рівень визначається фахівцями певного напрямку, до якого належить заявлене рішення, і констатує перевищення досягнутого на момент розгляду заявки рівня розвитку техніки.

Промислова придатність констатує можливість впровадження винаходу у виробництво.

На нашу думку наведені вимоги у повному обсязі стосуються всіх без винятку науково-дослідницьких робіт, особливо до тих, що виконуються за кошти держбюджету. Чим більша кількість отриманих патентів на винаходи в процесі виконання НДР, тим кращої оцінки вона заслуговує.

Посилаючись на закордонні інформаційні джерела, і зі своїх міркувань у роботі [2] зроблений висновок про те «...що одним з найоб'єктивніших показників, які відображають інноваційні процеси, є патентна статистика», і далі «крім того, патентування, як правило, на два-три роки випереджає впровадження у виробництво науково-технічних розробок, що дає можливість заздалегідь передбачити появу технологічних інновацій».

Одним з показників звітів за результатами науково-дослідних робіт є кількість отриманих патентів, що кваліфіковано підтверджує новизну розробок, їх рівень і придатність до впровадження.

Аналіз життєвих шляхів відомих в Україні та за її межами вчених в різних галузях промисловості показав, що становлення їх, як майбутніх видатних особистостей, починалось зі створення об'єктів інтелектуальної власності, а саме винаходів.

Анатолій Павлович Гавриш (пішов з життя 30 вересня 2015 року у віці 81 року – вічна йому пам'ять від усіх, хто його знав!) – видатний вчений, талановитий вихователь молоді, Учитель з великої літери, заслужений діяч науки і техніки України – починав свою творчу діяльність з винаходу, кількість яких понад 300. Його перші фундаментальні роботи стосувалися обробки магнітних матеріалів.

Співучень Анатолія Павловича (вчилися в одній школі) – Юрій Миколайович Кузнєцов, доктор технічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки, лауреат державних премій, також свою діяльність починав з винахідницької творчості, яка супроводжує його все життя (більше 400 винаходів).

Науковим наставником А.П. Гавриша був видатний вчений в галузі технології машинобудування професор ~~Андрій Олександрович~~ Маталін (у 2014 р. – 100 років з дня народження) – автор більше 200 наукових праць, десятків підручників та монографій. Він же був науковим керівником майбутнього професора, доктора технічних наук, академіка Анатолія Івановича Грабченка, автора більше 350 наукових робіт та 80 винаходів.

Всесвітньо відомий вчений, академік, доктор технічних наук, професор, почесний директор Інституту надтвердих матеріалів ім. В.М. Бакуля НАН України Микола Васильович Новіков має більше 200 авторських свідоцтв та патентів на винаходи.

Відомий український вчений в галузі проектувань різальних інструментів, член-кореспондент НАН України, двічі лауреат державної премії України, доктор технічних наук, професор, Петро Родіонович

Родін, крім опублікованих 40 монографій, мав понад 400 наукових праць отримав більше 100 авторських свідоцтв на винаходи.

Академік Національної академії наук Білорусі, доктор технічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки, почесний доктор Словацької вищої технічної школи і Білоруської політехнічної академії Петро Іванович Ящерицин – автор більш ніж 600 друкованих праць, в тому числі 30 монографій, отримано більше 150 авторських свідоцтв на винаходи, 17 патентів закордоном.

Доктор технічних наук, професор, завідувач кафедри технології машинобудування НТУУ «КПІ» Юрій Володимирович Петраков є автором більш ніж 140 наукових статей та 65 патентів на винаходи.

І таких прикладів можна навести сотні.

Всіх без винятку видатних вчених світу об'єднує неймовірне прагнення до створення об'єктів інтелектуальної власності, які, в свою чергу, змінюють світ.

Їх також єднає намагання передати свої знання наступним поколінням і, особливо, почуття постійного пошуку нових ідей, нових знань, а також створення умов діяльності, що максимально сприяють формуванню творчих якостей особистості.

У той же час існують певні обмеження щодо зарахування патентів на винаходи замість статей при визначенні кількості публікацій на здобуття наукових ступенів доктора та кандидата технічних наук: три патенти замість трьох статей і один патент замість однієї статті відповідно.

Нововведені вимоги щодо наявності публікацій у виданнях, що входять до світових наукометричних баз даних, не викликають особливих заперечень, але, чи залежить це лише від здобувача?

Наявність патентів на винаходи, отриманих в процесі підготовки дисертації, може бути повноцінною альтернативою цим вимогам, оскільки винаходи входять до Міжнародної патентної класифікації.

Не викликають заперечень обов'язкові вимоги до патентів на винаходи, які повинні пройти кваліфікаційну експертизу і безпосередньо стосуватися наукових результатів дисертації.

Вагомість патентів на винаходи має бути більш значущою в разі їх документально підтвердженого впровадження у виробництво та отриманої ефективності (це також має стосуватись впровадження у навчальний процес навчальних закладів всіх рівнів акредитації).

Особливої оцінки заслуговують автори наукових відкриттів.

На жаль, до цього часу в Україні відсутній закон про наукові відкриття, за яким можливо було б, наприклад, присвоювати науковий ступінь кандидата і навіть доктора наук, як в свій час було зроблено для відомого в світі зброяра Михайла Тимофійовича Калашнікова та багатьох інших відомих вчених.

Дійсно, вагомість винаходу має бути об'єктивно оціненою фахівцями, але найоб'єктивнішим є результат упровадження у промисловість.

На наш погляд, було б доцільним повернення до практики присвоєння наукових ступенів за сукупністю виконаних наукових робіт, упроваджених у виробництво та у навчальний процес.

Як наголошується в роботі [3], слід завжди пам'ятати що «культура, науково-технічний рівень виробництва, ефективність економіки, соціально-економічний прогрес у цілому, а також добробут суспільства значною мірою залежать від рівня та ефективності творчої діяльності в цьому суспільстві. Без перебільшення можна сказати, що творча діяльність людей є наймогутнішим чинником розвитку цивілізації».

Саме зацікавленість, стимулювання та підтримка Державою винахідницької діяльності стане вагомим чинником позитивних змін в нашій країні.

Список використаної літератури:

1. *Андрощук Г.О.* Аналіз світових тенденцій у сфері інтелектуальної власності та інноваційної діяльності / *Г.О. Андрощук* // Інтелектуальна власність. – 2012. – № 7. – С. 13–17.
2. *Шенкаренко М.* Патентна статистика як індикатор інноваційної активності в галузях економіки / *М.Шенкаренко* // Інтелектуальна власність в Україні. – 2013. – № 6. – С. 14–18.
3. *Солощук М.* Введення в інтелектуальну власність (Тема 1) / *М.Солощук, М.Капінос, Е.Лерантович* // Інтелектуальна власність. – 2008. – № 1. – С. 69–77.

МЕЛЬНИЧУК Петро Петрович – доктор технічних наук, професор, завідувач кафедри технології машинобудування і конструювання технічних систем, ректор Житомирського державного технологічного університету.

Наукові інтереси:

– технологія машинобудування.

Тел./факс: +38 (0412) 24–14–22.

E-mail: rector@ztu.edu.ua.

ЛОЄВ Володимир Юхимович – кандидат технічних наук, професор кафедри технології машинобудування і конструювання технічних систем Житомирського державного технологічного університету.

Наукові інтереси:

- технологія машинобудування;
- комплексні та комбіновані методи обробки плоских поверхонь деталей машин;
- конструювання металообробних верстатів та інструментів.

Тел.: (050) 664–57–46.

E-mail: loev.vladimir@gmail.com.

Стаття надійшла до редакції 31.09.2015